

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

Ігната Олександра Володимировича

на тему

«Розвиток управлінського інструментарію підтримки співробітництва територіальних громад в умовах децентралізації»,

яка представлена на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань

28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю

281 «Публічне управління та адміністрування»

Рецензію підготовлено на основі вивчення тексту дисертації, наукових публікацій здобувача, в яких опубліковано результати дисертаційного дослідження, документи із підтвердженням впровадження результатів дослідження у практику діяльності органів публічного управління.

1. Обґрунтування актуальності теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами, темами

За 10 років реалізації децентралізаційної реформи в Україні вже склалось стійке уявлення про необхідність співробітництва громад. Механізм такої міжмуніципальної консолідації передбачений Законом «Про співробітництво територіальних громад» (2014). Важливо також відзначити, що, на думку багатьох дослідників, міжмуніципальне співробітництво є одним з найпоширеніших явищ у сучасних демократіях, а спектр міжмуніципальної взаємодії у різних країнах світу є надзвичайно широким і віддзеркалює різні рівні співпраці.

Загально відомими є можливі вигоди для громад-партнерів, зокрема використання потенціалу надання публічних послуг, які не можуть бути надані у невеликих громадах, економія на пов'язаних з наданням послуг витратах, загальне покращення якості публічних, зокрема, муніципальних послуг, краща координація у плануванні розвитку. Зазначене зумовлює актуальність дослідження відповідних процесів.

Дисертація О. В. Ігната відповідає потребам розвитку науки й практики публічного управління та адміністрування в умовах надскладної ситуації воєнного стану і подальшого повоєнного відновлення нашої країни. У цьому контексті можна погодитися із висновком автора, що актуальність дисертаційної роботи зумовлена «протиріччя між нагальною потребою розвитку управлінського інструментарію підтримки співробітництва територіальних громад в умовах поточного етапу реформи децентралізації, правового режиму воєнного стану та під час повоєнного відновлення України

і недостатністю концептуального та методичного забезпечення цих процесів» (стор. 23).

Актуальність теми дисертації підтверджується також тим, що дисертаційне дослідження виконане відповідно до стратегічних цілей «Забезпечення ефективного планування регіонального розвитку» та «Підвищення інституційної спроможності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та агенцій регіонального розвитку для ефективного забезпечення розвитку регіонів і територіальних громад» напряму «Регіональний розвиток» Національної економічної стратегії на період до 2030 року, а також стратегічних ініціатив Національної ради з відновлення України від наслідків війни у межах реалізації низки тем науково-дослідних робіт: «Інноваційні інструменти забезпечення інвестиційного та інфраструктурного розвитку об'єднаних територіальних громад» (номер державної реєстрації 0120U102642), що виконувалася на кафедрі менеджменту та управління проектами Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України; «Державне стимулювання розвитку об'єднаних територіальних громад і підвищення рівня їх спроможності» (номер державної реєстрації 0119U100783), що виконувалася на базі Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України; «Забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні» (номер державної реєстрації 0122U002375), що виконується на кафедрі державного управління і місцевого самоврядування НТУ «Дніпровська політехніка», у виконанні яких О. В. Ігнат брав участь як молодший науковий співробітник. Внесок автора полягає в дослідженні наукових підходів до розвитку управлінського інструментарію підтримки співробітництва територіальних громад в умовах децентралізації як складової забезпечення їх сталого розвитку та розробленні відповідних практичних рекомендацій органам місцевого самоврядування.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна

Для розв'язання окресленого наукового завдання у дисертації коректно визначено об'єкт і предмет дослідження (стор. 24-25), його мету (стор. 24).

Здобувачем поступово вирішено низку завдань за відповідною структурно-логічною схемою дослідження, що сприяло реалізації поставленої мети.

Належний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність забезпечені, зокрема, використанням широкої джерельної бази за темою дисертації: список використаної літератури налічує 252 найменування, з них 67 – англійською мовою (с. 194–227).

Логіка викладання матеріалу корелюється з предметом дослідження і обраними методами дослідження. Це дозволило здобувачу сформувати підґрунтя з наукових підходів і концепцій, які лягли в основу його наукових розвідок. Для дисертації характерна системність та ясність викладення матеріалу, вміння виділити суттєві моменти, чітка їх аргументація. Висновки дисертаційної роботи цілком обґрунтовані, коректні та впливають з викладеного матеріалу.

Зазначене дозволяє констатувати, що отримані О. І. Ігнатом в ході роботи над дисертацією наукові результати є всебічно обґрунтованими та достовірними, а також такими, що мають наукову новизну, зокрема:

– уперше обґрунтовано комплекс наукових положень, підходів та моделей, системне застосування яких забезпечує реалізацію процесів підтримки співробітництва територіальних громад в умовах децентралізації, на основі упровадження відповідних принципів через реалізацію комплексу інноваційних для сфери співробітництва територіальних громад інструментів та процесів як основи постійного вдосконалення та впроваджується органами публічного управління через інституціоналізацію необхідних змін у формах, методах, процедурах діяльності забезпечуючи прогрес у досягненні Цілей сталого розвитку у воєнний і повоєнний період;

– удосконалено понятійно-категоріальний апарат предметної сфери дослідження, а саме: на основі результатів аналізу міжнародного досвіду та усталених практик міжмуніципального співробітництва сформульовано авторське (уточнене) визначення поняття «інструментарій підтримки співробітництва територіальних громад» – комплекс інструментів управління, застосування яких для сфери співробітництва територіальних громад буде сприяти забезпеченню успішності у вимірах формування довіри, спроможності вибору раціональної форми співробітництва, створення нової цінності для громад-учасниць та території, задоволення учасників

співробітництва, отримання позитивних ефектів і наслідків, що сприятимуть прогресу у досягненні Цілей сталого розвитку;

– дістали подальшого розвитку систематизація комплексу інноваційних для сфери співробітництва територіальних громад інструментів, застосування яких буде сприяти забезпеченню ефективності, результативності та якості діяльності органів місцевого самоврядування у контексті досягнення Цілей сталого розвитку із виокремленням трьох груп: конкретно-інструментальні засоби; інструменти моделей-підходів; інструменти мережевої взаємодії;

– змістовне наповнення та методичні вимоги щодо застосування в Україні провідного підходу ЄС до реалізації стратегії регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації («Connectivity and Clusters» / «Пов'язаність» та кластери), використання якого дозволить розширити коло суб'єктів міжмуніципального співробітництва через застосування кластерного підходу до організації партнерських відносин у системі розвитку територій, що дозволить об'єднати зусилля органів місцевого самоврядування із іншими стейкхолдерами процесів сталого розвитку території, а процес створення муніципальних кластерів розглядатиметься як специфічний вид проєктів розвитку;

– вихідні положення щодо адаптування інноваційних інструментів співробітництва територіальних громад в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення в Україні у сфері охорони здоров'я через визначення комплексу викликів (відновлення доступу до послуг охорони здоров'я та задоволення нових потреб; капітальні інвестиції задля сталого розвитку; підтримання та підвищення ефективності фінансування охорони здоров'я; захист інституцій та базових засад реформи) та пріоритетів (кластеризація та створення «спільнот співпраці» – безперервних «форумів», де представники державного, приватного та громадського секторів активно співпрацюють для досягнення спільних цілей і результатів, вирішення спільних проблем й використання колективних можливостей в атмосфері довіри, поваги, емпатії та відкритості).

Наведене вище дозволяє зробити висновок, що здобувач продемонстрував належний рівень оволодіння методологією наукової діяльності, а поставлене наукове завдання успішно виконано.

3. Оцінка змісту роботи та повноти викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Структурно дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 243 сторінки, з них 193 – основний текст, представлено 16 таблиць, 9 рисунків, 3 додатки, список використаних джерел становить 252 найменування.

Структура роботи є добре продуманою, матеріал викладений логічно та послідовно, науковою мовою. Детальне вивчення тексту дисертації дає підстави стверджувати про глибоке розуміння проблематики та завдань, поставлених для вирішення, а підхід до викладу отриманих результатів дослідження відзначається системністю та ґрунтовністю опрацювання матеріалу за темою дослідження.

У розділі 1 – Розвиток співробітництва територіальних громад як складова успішності процесів децентралізації (стор. 31-75) – здобувачем представлено результати вивчення методологічних засад співробітництва територіальних громад у контексті світових трендів щодо забезпечення стійкості і сталого розвитку, визначенню сучасних викликів і тенденції розвитку співробітництва територіальних громад в Україні, аналізуванню стану наукового опрацювання проблеми розвитку співробітництва територіальних громад в Україні. Зокрема, автором зазначено, що особливого значення процеси об'єднання зусиль і ресурсів громад-партнерів набувають в умовах війни із російськими агресорами, а також під час відновлення інфраструктури після її завершення, коли разом із залученням додаткових ресурсів держави, національних і регіональних фондів, волонтерських рухів, міжнародних організацій, програм і проєктів, розвиток міжмуніципального співробітництва має отримати нового імпульсу, а успішність проєктів міжмуніципального співробітництва значною мірою буде залежати від рівня довіри, який спостерігається у середовищі проєкту та між громадами-учасницями.

Розділі 2 – Концептуальні положення щодо розвитку управлінського інструментарію підтримки співробітництва територіальних громад в Україні (стор. 99-134) – містить результати вивчення методологічних засад та кращих практик співробітництва громад задля забезпечення їх стійкості і сталого розвитку; результати аналізування особливості процесів співробітництва

територіальних громад в Україні у сферах надання адміністративних послуг, розвитку послуг для дітей та сімей з дітьми та охорони здоров'я; обґрунтування процесної моделі підтримки співробітництва територіальних громад в Україні. Обґрунтовано перспективні напрями розвитку е-взаємодії у сфері співробітництва територіальних громад в Україні, а саме: розроблення нормативних документів щодо е-взаємодії із залученням усіх заінтересованих сторін у сфері співробітництва територіальних громад; створення загально національного хабу, що надасть доступ до всіх веб-ресурсів у сфері співробітництва територіальних громад в Україні; створення спільнот практики у сфері співробітництва територіальних громад на наявних веб-ресурсах; розроблення єдиних стандартів е-взаємодії у сфері співробітництва територіальних громад; розвиток компетентності представників усіх заінтересованих сторін через упровадження спеціалізованих програм короткотермінового навчання за очною та дистанційною формами. Важливим, на нашу думку, є те, що автором акцентовано на тому, що налагодження процесів міжмуніципального співробітництва у сфері адміністративних послуг має супроводжуватися упровадженням сучасних моделей управління на основі якості.

У розділі 3 – Методико-технологічне забезпечення підтримки співробітництва територіальних громад в Україні в умовах децентралізації (стор. 149-175) – автором наведено результати виконання трьох наукових завдань дослідження: обґрунтування механізму адаптування управлінського інструментарію підтримки співробітництва територіальних громад в умовах реалізації стратегії регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації; рекомендації для органів місцевого самоврядування щодо реагування на виклики у одній з пріоритетних сфер міжмуніципального співробітництва в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення; комплекс методичних положень щодо розвитку професійної компетентності заінтересованих сторін у сфері співробітництва територіальних громад в Україні. Визначено, що перехід до практики використання адаптованого управлінського інструментарію підтримки співробітництва територіальних громад в умовах застосування провідного підходу ЄС до реалізації стратегії регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації – «Пов'язаність» та кластери – сприятиме розширенню кола суб'єктів міжмуніципального співробітництва через застосування кластерного підходу до організації партнерських відносин

у системі розвитку територій, але потребує методичного супроводу. Для цього автором запропоновано використати механізм адаптування на основі розгляду цілеспрямованої системи дій із адаптації як проєкту розвитку шляхом виокремлення у вимірах: «Групи базових дій» та «Фази життєвого циклу проєкту», – предметів, методів та інструментарію діяльності, залежно від комплексу застосованих інструментів підтримки.

Основні наукові результати, які отримано здобувачем дисертаційного дослідження опубліковано в 21 науковій праці, із них: 3 статті у наукових фахових виданнях України (1 – у співавторстві), 1 одноосібний розділ у колективній монографії, 2 статті у зарубіжних виданнях (1 – у співавторстві), 15 тез доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій (1 – у співавторстві).

4. Значення роботи для науки, практики та суспільства

Вважаємо, що результати дисертаційного дослідження мають для галузі публічного управління та адміністрування важливе наукове та практичне значення:

– наукове значення роботи полягає у розробленні комплексу концептуальних положень щодо розвитку управлінського інструментарію підтримки співробітництва територіальних громад в умовах поточного етапу реформи децентралізації, правового режиму воєнного стану та під час повоєнного відновлення України, а також розроблення методико-технологічного забезпечення відповідних процесів та їх безупинного вдосконалення.

– практичне значення роботи полягає в тому, що основні концептуальні положення доведені до рівня практичних рекомендацій і можуть бути використані органами публічного управління в процесі розроблення політик, стратегій, програм підтримки міжмуніципального співробітництва, а також проєктів співробітництва територіальних громад.

Наукові рекомендації, висновки, пропозиції, які отримано за результатами дисертаційного дослідження, були враховані і використані у діяльності:

– КП «Інститут розвитку міста Кривого Рогу» Криворізької міської ради, а саме: пропозиції з формування комплексу методичних положень щодо інституційного оформлення процесів підтримки співробітництва

територіальних громад в органах публічного управління, зокрема, щодо форм та документованих процедур, які забезпечують якість процесів укладання договорів про співробітництво територіальних громад у сфері адміністративних послуг (довідка про впровадження від 07.11.2023 № 1271);

– Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України під час вдосконалення навчально-методичного забезпечення дисциплін освітніх програм, що реалізовувалися в інституті (довідка про впровадження від 28.12.2020 № 03-10-1-49) (Додаток А).

Зазначене вказує і на значущість результатів дослідження для суспільства.

5. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

За результатами вивчення тексту дисертації, наукових публікацій здобувача, а також звіту, щодо перевіряння тексту дисертаційної роботи за допомогою онлайн сервісу перевірки на плагіат Unicheck, наданого відповідно до пп. 4.2.5 Положення про систему запобігання та виявлення плагіату Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» затвердженого Вченою радою університету 13.06.2018, протокол № 8 (зі змінами та доповненнями, затвердженими Вченою радою університету від 26.03.2019), порушень академічної доброчесності не встановлено. У разі використання ідей, підходів, висновків, наукових результатів і фрагментів текстів інших дослідників наведено коректні посилання на відповідні джерела.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту та оформлення дисертації

У цілому дисертація справляє позитивне враження, проте є окремі положення, які потребують уточнення або спонукають до дискусії.

1. Ні стор. 46 дисертаційної роботи автор, акцентуючи на стратегічних напрямках розвитку місцевого самоврядування в Європі, серед сучасних трендів розвитку міжмуніципального співробітництва визначає, що креативні індустрії «надихають інноваційний рух та створюють нові знання, що можуть інтенсивно та потужно експортуватися за межі регіону і країни». Водночас, цей перспективний напрям співробітництва територіальних громад не знайшов у роботі подальшого розкриття.

2. У пп. 1.2 наведено результати моніторингу міжмуніципального співробітництва в Україні станом на II квартал 2023 року, які вказують на «сплеск» активності щодо укладання територіальними громадами договорів міжнародного партнерства (табл. 1.5). Показано, що найактивніше міжнародне партнерство розвивають громади Закарпатської та Львівської областей. Потребує пояснення розбіжність у рівнях активності щодо Закарпатської області, яка займає у сфері міжмуніципального співробітництва всередині країни одну з останніх позицій.

3. На стор. 109-110 дисертаційної роботи представлено перелік можливих позитивних ефектів міжнародних партнерств муніципалітетів (побратимств) у сфері досягнення Цілей сталого розвитку 2030, а також зазначено, що за цим напрямом активно відбуваються процеси цифрової трансформації, зокрема, створюються цифрові платформи для взаємодії муніципалітетів. Але, на наш погляд, залишилося нерозкритим питання, чи увійшли подібні ініціативи до Плану повоєнної відбудови України?

4. На наш погляд, під час обґрунтування у пп. 2.3 необхідності виокремлення групи «Інструменти мережевої взаємодії» комплексу інноваційних для сфери міжмуніципального співробітництва інструментів управління, зокрема, «диджитальні технології спів-розроблення – спів-постачання – спів-моніторингу публічних послуг»; «мережеві системи підтримки місцевого розвитку»; «смартизоване управління громадами», автору варто було більш детально розглянути перспективи практичного застосування цих інструментів, раціональні форми співробітництва та ступінь готовності вітчизняних органів місцевого самоврядування їх застосовувати.

Висловлені зауваження відтворюють творчий характер роботи, суттєво не впливаючи на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження О. В. Ігната, та характеризують значну складність досліджуваної проблематики.

7. Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота Ігната Олександра Володимировича «Розвиток управлінського інструментарію підтримки співробітництва територіальних громад в умовах децентралізації» є цілісним самостійним, завершеним науковим дослідженням, що вирішує актуальне науково-прикладне завдання,

має теоретичну і практичну цінність у галузі публічного управління та адміністрування. За результатами вивчення тексту роботи і публікацій автора можна констатувати, що основні наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають вимогам до такого виду досліджень.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованості, наукової та практичної цінності здобутих результатів дисертація Ігната О. В. відповідає галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» та спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» та вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019)», а її автор, Ігнат Олександр Володимирович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент,
професор кафедри державного
управління і місцевого самоврядування
НТУ «Дніпровська політехніка»
д.держ.упр., професор

_____ Сергій КВІТКА